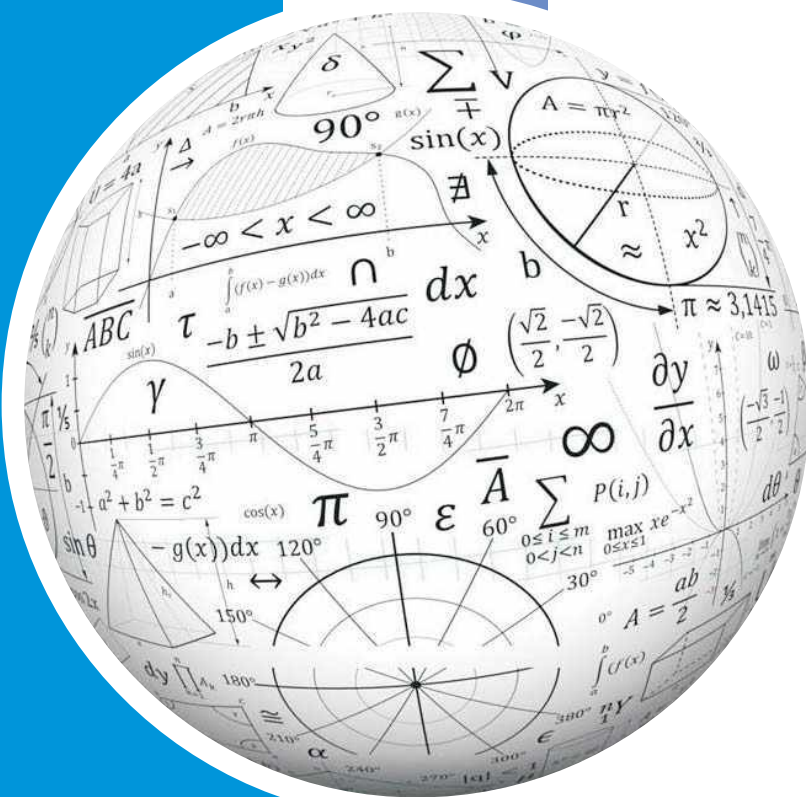

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

MALAKA TALABLARI

**O'rta maxsus ta'lim yo'nalishlari
bo'yicha malaka talablari**

ANIQ FANLAR

M A L A K A T A L A B L A R I

O‘rta maxsus ta’lim yo‘nalishlari bo‘yicha malaka talablari

3910000 Aniq fanlar – ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha tayyorgarlik darajasi
va zaruriy bilimlar mazmuniga qo‘yiladigan

UMUMIY TALABLAR

Rasmiy nashr

К В А Л И Ф И К А Ц И О Н Н Ы Е Т Р Е Б О В А Н И Я

**Квалификационные требования по направлениям среднего
специального образования**

ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ

к уровню подготовки и необходимому содержанию по направлению
образования – **Точные науки 3910000**

Официальное издание

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi

Toshkent-2022

Ushbu malaka talablari O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021-yil 5-yanvardagi 13-son buyrug'i bilan tasdiqlangan Ishchi guruh tomonidan ishlab chiqilgan hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 26-fevraldagi 1-son majlis bayoni bilan ma'qullangan.

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021-yil 17-dekabrdagi 46-2021-son "O'z Dst 3596:2021 "O'rta maxsus ta'limning davlat ta'lim standarti" O'zbekiston Respublikasining davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi *(Adliya vazirligi tomonidan 2022-yil 22-yanvarda hisobga olingan, hisob raqami 68)* buyrug'i bilan tasdiqlangan O'rta maxsus ta'limning davlat ta'lim standartiga asosan qayta tahrir qilindi.

MUNDARIJA:

1. Qo'llanish sohasi.....	4
2. Malaka talabining maqsad va vazifalari.....	4
3. Akademik litsey bitiruvchilariga qo'yiladigan umumiy talablar.....	5
4. Akademik litsey ta'lim yo'nalishi bo'yicha ta'lim mazmunining majburiy minimumi.....	6
5. Malaka talablari bajarilishini nazorat qilish.....	26

1. Qo'llanish sohasi

Ushbu malaka talabi akademik litseylarda **“Aniq fanlar”** ta'lim yo'nalishi mazmunining zarur va yetarliligini, o'quvchilarga mo'ljallangan o'quv yuklamasining hajmini, bitiruvchilarga qo'yiladigan malaka talablarini belgilab beradi.

Malaka talablari o'zining idoraviy bo'ysunishi va mulkchilik shakllaridan qat'iy nazar ta'limni boshqarish davlat organlari va ta'lim faoliyati sub'yektlari tomonidan tatbiq etilishi majburiydir. Akademik litsey ta'lim yo'nalishlari bo'yicha malaka talablari O'zbekiston Respublikasidagi barcha akademik litseylarga joriy etiladi.

Malaka talablari akademik litseylarning barcha turdagi o'quv normativ-huquqiy hujjatlarini yaratish uchun asos hisoblanadi.

Malaka talablari o'zining tuzilishi va mazmuniga ko'ra davlat, hudud, akademik litsey manfaatlari va vositalari muvozanatini aks ettiradi va o'quvchi shaxsi, uning intilishlari, qobiliyati va qiziqishlarining ustuvorligidan kelib chiqadi.

2. Malaka talabining maqsad va vazifalari

2.1 Akademik litseylar ta'lim yo'nalishlari bo'yicha malaka talablaridan ko'zlangan maqsad o'rta maxsus ta'lim tizimini mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlardan kelib chiqib, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari, ilm-fan va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, mehnat va ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardosh, ma'naviy barkamol kadrlar tayyorlashdan iborat.

2.2. Mazkur malaka talabi quyidagi vazifalarni nazarda tutadi:

- o'rta maxsus ta'lim mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash;
- milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish;
- o'quv-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;
- akademik litsey o'quvchilari va bitiruvchilarining malakasiga qo'yiladigan talablarni belgilash;
- kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlash;
- ta'lim sifati va kadrlar tayyorlashga hamda ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlari turlariga nisbatan qo'yiladigan maqbul talablarni belgilash;
- o'rta maxsus ta'limga va uning pirovard natijalariga, o'quvchilarning bilimi va malaka darajasini baholash tartibiga, shuningdek, ta'lim faoliyati sifati ustidan nazorat qilishga nisbatan qo'yiladigan talablarning huquqiy asoslarini takomillashtirish;
- davlat ta'lim standartlari talablarining ta'lim sifati va kadrlar tayyorlashga qo'yiladigan xalqaro talablarga muvofiqligini ta'minlashdan iborat.

3. Akademik litsey bitiruvchilariga qo'yiladigan umumiy talablar

Akademik litsey bitiruvchilariga qo'yiladigan talablar quyidagi ko'rsatkichlarning umumlashirilgan tavsifidan iborat:

- o'qitiladigan fanlar doirasida nazariy, amaliy bilimlar, malaka va ko'nikmalarga ega bo'lish;
- egallagan bilimlarni muntazam oshirib borish, yangilab borishga intilish, o'quv va mehnat faoliyatiga mustaqil, ijodiy yondashish sifatlariga ega bo'lish;
- mantiqiy fikrlashning uslublari va usullarini bilish, ularni amaliy faoliyatda qo'llay olish malakasiga ega bo'lish;
- mustaqil va ijodiy fikrlash, fikrlarini yozma va og'zaki ravon bayon etish malakalari shakllangan bo'lishi;
- o'zbek tilini mukammal bilish, davlat tilida yozma va og'zaki ravishda erkin muloqotda bo'lish;
- kamida bitta xorijiy tilni mukammal bilish;
- davlat va xorijiy tildagi hujjatlar bilan ishlash;
- ma'naviy-axloqiy madaniyatga ega bo'lish;
- tashkilotchilik xislatlarining shakllangan bo'lishi;
- zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalari bilan ishlashning amaliy ko'nikmalarini mustahkam egallash;
- jismoniy baquvvat, sog'lom bo'lish, harbiy xizmatga va tezkor tibbiy yordam ko'rsatishga layoqatli bo'lish;
- favqulodda vaziyatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etish borasidagi me'yoriy va tartiblar mohiyatini bilish;
- umuminsoniy fazilatlariga ega bo'lish, o'z millatini va Vatanini sevishtirish, u bilan faxrlanish, milliy urf-odatlar, qadriyatlarni hurmat qilish;
- turli vaziyatlarni tanqidiy baholash, yangiliklarga doimiy intilish, masalalar yechimini topish usullarini tanlay olish;
- faoliyat doirasiga tegishli masalalarni hal qilish yo'llarini izlash, tahlil va talqin qila olish;
- davlatning tuzilishi, uning ijtimoiy va siyosiy rivojlanishi haqida aniq bilimlarga ega bo'lish, xalqaro voqea, hodisa va muammolarni tushuna olish;
- huquqiy-siyosiy madaniyatga egalik, fuqarolik burchi va mas'uliyat hislari shakllangan bo'lishi;
- ekologik madaniyatga egalik, ekologik mas'uliyatni his qilish, tabiat muhofazasi sohasidagi bilimlarga ega bo'lish;
- oliy ta'lim muassasalarida (bakalavriat) ta'lim olishni davom ettirish uchun zarur bilimlar majmuiga ega bo'lishdan iborat.

4. Akademik litsey ta'lim yo'nalishi bo'yicha ta'lim mazmunining majburiy minimumi

4.1. Akademik litseylarda ta'lim mazmuni bevosita umumta'lim maktablari ta'lim mazmuni bilan uzviy bog'liq va ular negizida davom ettiriladi.

4.2. Akademik litseylarda **“Aniq fanlar”** ta'lim yo'nalishida umumta'lim, chuqurlashtirilgan, mutaxassislikka yo'naltirilgan fanlar asoslarini alohida puxta o'rganish asosida amalga oshiriladi.

4.3. Akademik litsey bitiruvchilariga umumta'lim fanlari bo'yicha ta'lim mazmunining majburiy minimumini “Umumta'lim fanlari” malaka talablari belgilab beradi.

4.4. Kasbiy fanlarni tanlash akademik litsey ta'lim yo'nalishidan, jamiyat va mehnat bozori talablaridan, ilmiy-texnika taraqqiyotidan hamda o'quvchilarning qiziqishlaridan kelib chiqqan holda akademik litseyning ilmiy pedagogik kengashi tomonidan amalga oshiriladi.

4.5. Akademik litseylarda chuqurlashtirilgan va kasbiy fanlardan ta'lim mazmunining zarur va etarli hajmiga erishish barcha o'quvchilar uchun majburiydir.

4.6. **“Aniq fanlar”** ta'lim yo'nalishida chuqurlashtirilgan fanlar o'quv rejaga asosan quyidagi taqsimotga ega:

Ta'lim yo'nalishi kodi	Ta'lim yo'nalishi nomi	Chuqurlashtirilgan fanlar
3910001	Aniq fanlar-1	Matematika, Fizika
3910002	Aniq fanlar-2	Matematika, Xorijiy til
3910003	Aniq fanlar-3	Matematika, Rasm, Chizmachilik
3910004	Aniq fanlar-4	Matematika, Ona tili va adabiyot
3910005	Aniq fanlar-5	Matematika, Geografiya

4.7. Akademik litseylarda davlat ta'lim standartlariga asoslangan holda umumta'lim fanlarini o'rganish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

Malaka darajasi	Darajalarning nomlanishi
B1	Umumta'lim fanlarini o'rganishning umumiy darajasi
B1+	Umumta'lim fanlarini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Tayanch kompetensiyalar

O'zbekiston Respublikasida ta'limning uzluksizligi, uzviyligi, o'quvchi shaxsi va qiziqishlari ustuvorligidan kelib chiqib, ularning yosh xususiyatlariga mos ravishda quyidagi tayanch kompetensiyalar shakllantiriladi.

Kommunikativ kompetensiya – ijtimoiy vaziyatlarda ona tilida va qo'shimcha ravishda birorta xorijiy tilda o'zaro muloqotga kirisha olishni, muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoa bilan samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi – media manbalardan zarur ma'lumotlarni izlab topa olish, saralash, qayta ishlash, saqlash, ulardan samarali foydalana olish, ularning xavfsizligini ta'minlash, media madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasi – doimiy ravishda o'z-o'zini jismoniy, ma'naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, kamolotga intilish, hayot davomida mustaqil o'qib-o'rganish, kognitivlik ko'nikmalarini va hayotiy tajribani mustaqil ravishda muntazam oshirib borish, o'z hatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko'nikmalarini egallashni nazarda tutadi.

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi – jamiyatda bo'layotgan voqea-hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, o'zining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Milliy va umummadaniy kompetensiya – vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli va milliy, umuminsoniy qadriyatlarga e'tiqodli bo'lish, badiiy va san'at asarlarini tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sog'lom turmush tarziga amal qilish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo'lish hamda foydalanish kompetensiyasi – aniq hisob-kitoblarga asoslangan holda shaxsiy, oilaviy, kasbiy va iqtisodiy rejalarni tuza olish, kundalik faoliyatda turli diagramma, chizma va modellarni o'qiy olish, inson mehnatini engillashtiradigan, mehnat unumdorligini oshiradigan, qulay shart-sharoitga olib keladigan fan va texnika yangiliklaridan foydalana olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi. Mazkur kompetensiyalar umumta'lim fanlari orqali o'quvchilarda shakllantiriladi.

Shuningdek, har bir umumta'lim fanining mazmunidan kelib chiqqan holda o'quvchilarda fanga oid umumiy kompetensiyalar ham shakllantiriladi.

Matematika fani

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha matematika fanini o'rganish bosqichlari

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Matematika fani chuqurlashtirilgan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari	B1+	Matematika (algebra va geometriya) fanini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Matematika fanini o'qitishning maqsad va vazifalari

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha matematika fanini o'qitishning asosiy maqsadi:

O'quvchilarda kundalik faoliyatda qo'llash, fanlarni o'rganish va ta'lim

olishni davom ettirish uchun zarur bo'lgan matematik bilim va ko'nikmalar tizimini shakllantirish va rivojlantirish;

jadal taraqqiy etayotgan jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yurita oladigan, aniq va ravshan, tanqidiy hamda mantiqiy fikrlay oladigan shaxsni shakllantirish;

milliy, ma'naviy va madaniy merosni qadrlash, tabiiy-moddiy resurslardan oqilona foydalanish va asrab-avaylash, matematik madaniyatni umumbashariy madaniyatning tarkibiy qismi sifatida tarbiyalashdan iborat.

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha matematika fanini o'qitishning asosiy vazifalari:

O'quvchilar tomonidan matematik tushunchalar, xossalar, shakllar, usullar va algoritmlar haqidagi bilim, ko'nikmalar egallanishini ta'minlash;

inson kamoloti va jamiyat taraqqiyotida matematikaning ahamiyatini anglash, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar, kundalik hayotda matematik bilim va ko'nikmalarni muvaffaqiyatli qo'llashga o'rgatish;

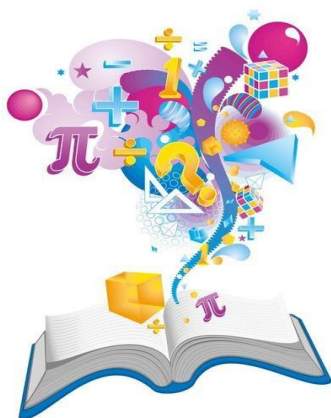
o'quvchilarning individual xususiyatlarini rivojlantirgan holda, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish;

fanlar integratsiyasini inobatga olgan holda o'quvchilarda, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni, kreativlikni shakllantirish hamda ongli ravishda kasb tanlashga yo'naltirishdan iborat.

Matematika o'quv fanidan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha bitiruvchilarga qo'yiladigan malaka talablari

1. Matematika mazmuniga oid umumiy kompetensiya

B1+

to'plam va mulohazalar ustida amallar bajara oladi;

sonlar nazariyasiga oid masalalarni echa oladi;

nostandart tenglama va tengsizliklarni echa oladi;

turli elementar funktsiyalarning xossalarini aniqlaydi va ularning grafiklarini tasvirlaydi;

sodda sonli ketma-ketliklar va elementar funktsiyalarning limitlarini hisoblay oladi;

sodda differentsial tenglamalarni echa oladi;

hosila va integralni turli masalalarga tadbiq qila oladi;

mantiqiy masalalarni mulohaza yuritib echa oladi;

kombinatorikaga oid nostandart masalalarni echa oladi;

amaliy vaziyatlarda ro'y beradigan ayrim hodisalar va jarayonlarning modellarini qura oladi va tahlil qila oladi;

matnli masalalarni har xil usullarda echa oladi;

sodda amaliy vaziyatlarni modellashtira oladi.

vektorlar va ular ustida amallar bajara oladi;

fazoviy figuralarni tekislikda tasvirlay oladi;

o'rganilgan yassi va fazoviy figuralar kombinatsiyalariga oid geometrik masalalarni echa oladi;

2. Kognitiv kompetensiya (shaxsning mustaqil ijodiy fikrlashi)

B1+

nostandart vaziyatlarni tahlil qila oladi;

matematikaning har bir shaxsning ma'naviy dunyosini shakllantirish nuqtai nazaridan ahamiyatga ega ekanligini tushuntira oladi;

matematik modellashtirish tevarak-atrofimizni anglashda muhim qurol ekanligini tushuntira oladi;

maqsadlarni belgilay oladi;

o'zining faoliyatini rejalashtira oladi;

o'zining shaxsiy pozitsiyasiga asoslanib, noaniq holatlarda o'z o'rnini topa oladi;

real dunyodagi, ijtimoiy hayotdagi vaziyatlarga nisbatan o'zining va boshqalarning pozitiv, emotsional munosabatini shakllantira oladi;

analiz, sintez, analogiya, umumlashtirish usullari yordamida strategik, refleksiv va evristik tafakkur yurita oladi;

muammoning echimiga olib keladigan asosiy g'oyani topa oladi;

deduktiv mushohada yuritishning asosiy usullaridan foydalana oladi.

Fizika. Astronomiya fani

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha fizika, astronomiya fanini o'rganish bosqichlari

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Fizika, astronomiya o'quv fanlariga chuqurlashtirilgan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari	B1+	Fizika, astronomiya fanlarini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha fizika, astronomiya o'quv fanini o'qitishning maqsad va vazifalari

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha fizika, astronomiya fanini o'qitishning asosiy maqsadi:

fizika ta'limining fan-texnika taraqqiyotida, ishlab chiqarish sohalari va hayotda tutgan o'rni haqida mantiqiy fikrlay olish qobiliyati, aqliy rivojlanishi, o'zini o'zi anglash salohiyatini tarkib toptirish, ularda milliy, umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish hamda ijtimoiy hayoti va ta'lim olishni davom ettirishlari uchun zarur bo'lgan bilimlarni egallashi, ulardan kundalik hayotlarida foydalanishga o'rgatish;

o'quvchilarda tayanch va fizika faniga oid umumiy kompetensiyalarni shakllantirish;

o'quvchilarning olamning fizik manzarasiga oid dunyoqarashini kengaytirish bilan amaliy faoliyatlarini bog'lagan holda fizik bilimlarni hayotga tatbiq eta olish salohiyatini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat.

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha fizika, astronomiya fanini o'qitishning vazifalari:

o'quvchilarda atrof olamni o'rganishga ishonch tuyg'ularni hosil qilish, tabiatdagi jarayon va hodisalarni kuzatish, tahlil qilish, fizik hodisalarni o'rganishda asboblardan to'g'ri foydalana olish, fizik tushuncha va kattaliklarni matematik formulalar bilan ifodalay olish, fan sohasida erishilayotgan yutuqlar, ularning amaliyotdagi tatbiqi orqali o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashlarini rivojlantirish, kelajakda insoniyatni fan va texnologiyalar yutuqlaridan to'g'ri foydalanishda fan va texnika ijodkorlariga hurmat bilan qarash, ma'naviy va madaniy merosini avaylab asrash umumbashariy madaniyat elementlarini tarbiyalashdan iborat.

Fizika, astronomiya fanidan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha bitiruvchilarga qo'yiladigan malaka talablari

1. Fizik jarayon va hodisalarni kuzatish, tushunish va tushuntirish kompetensiyasi

B1+

Fizik va astronomik kattaliklarning Xalqaro birliklar tizimi (SI)ni, matematik ifodalarini mantiqiy bog'liq holda tushunadi va tushuntira oladi. Olingan nazariy va amaliy bilimlardan fan, texnika va kundalik turmushda foydalana oladi. Fizik qonun, qoida va qonuniyatlarning matematik ifodasini bir shakldan ikkinchi shaklga o'tkaza oladi va

tushuntirib bera oladi.

Fizika bo'limlariga oid kengaytirilgan asosiy tushunchalar, atamalar, fizik kattaliklar va ularning birliklari, qonuniyatlarini ta'lim yo'nalishlari (klassifikatsiyasi) bo'yicha amaliyotda qo'llay oladi.

Astronomik obyektlarning ko'rinma harakatlarini kuzatadi, tahlil qiladi va olgan bilimlarini tushuntira oladi;

olam tuzilishining geliotsentrik tizimi bo'yicha Quyosh tizimining tuzilishini bayon qila oladi;

osmon jismlari, ularning ko'rinma harakatini o'rganish orqali kashf etilgan qonuniyatlarni hamda ularning ahamiyatini tushunadi va tushuntirib bera oladi. Tegishli qonunlarga doir masalalarni echa oladi.

2. Tajribalar o'tkazish, fizik kattaliklarni o'lchash va xulosalar chiqarish kompetensiyasi

B1+

Mustaqil ravishda tajriba qurilmalarini yig'adi, tajriba o'tkaza oladi va olingan natijalarni solishtira oladi, tahlil qila oladi;

natijalarni jadval va grafik ko'rinishda tasvirlay oladi va tegishli xulosalar chiqara oladi;

fizik kattaliklarni aniqlash usullarini biladi.

Fizik kattaliklarning bevosita o'lchangan va bilvosita hisoblab topilgan qiymatlarini solishtira oladi, o'lchash va hisoblash xatoliklarini aniqlay oladi;

fizik kattaliklarni o'lchovchi asboblarning ishlash printsiplarini biladi;

tadqiqotchilik xususiyatlarini namoyon qila oladi.

Osmon jismlarini kuzatish orqali ularning sirt obyektlari haqida bilimlarga ega bo'ladi;

Osmon jismlarining koinot apparatlari yordamida olingan suratlari orqali ularning sirt ob'ektlari haqida xulosalar bera oladi;

Internetda berilayotgan osmon jismlari to'g'risidagi video materiallarni tushuna oladi.

3. Fizik bilimlar va asboblardan amaliyotda foydalana olish kompetensiyasi

B1+

fizika fanining nazariy asoslarini kundalik turmush va kasbiy sohalariga tatbiq eta oladi;

fanga oid o'rtacha darajadagi masalalarni echa oladi;

o'lchov asboblari, jihozlari va o'quv vositalaridan (elektron tarozi, aneroid-barometr, lyuksmetr, Geyger hisoblagichi, tribometr, kalorimetr, Uitsen ko'prigi, tovush generatori, Tomson g'altagi, spektroskop, difraktsion panjara, lazer qurilmasi, yorug'lik manbalari, fotodiod, fotorele, fotorezistorlar, kompyuter, videoproektor va shu kabilardan) foydalana oladi, asboblarning o'lchash chegarasi va xatoligini baholay oladi, fizik jihozlarning ishlash printsiptini tushuntirib bera oladi, fizika asboblari bilan ishlash jarayonida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qiladi;

yangi ishlab chiqarilgan aloqa vositalari, robotatexnika namunalari, ishlab chiqarish-sanoat texnikalarining ishlash printsiplarini taxlil kila oladi.

darslikdan tashqari qo'shimcha adabiyotlardan foydalana oladi;

astronomik kuzatish asboblari (teleskop, durbin) tuzilishini, ishlash printsiptini biladi va ulardan foydalana oladi;

osmon jismlari joylashuviga ko'ra olam qutbini topa oladi;

olam qutbiga ko'ra ufqning tomonlarini aniqlay oladi;

joyning geografik kengligini bilgan holda osmon jismlarining balandligini aniqlay oladi.

Rasm fani

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha rasm fanini o'rganish bosqichlari

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Rasm fani chuqurlashtirilgan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari	B1+	Rasm fanini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Rasm fanini o'qitishning maqsad va vazifalari

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha Rasm fanini o'qitishning asosiy maqsadi o'quvchilarda tasviriyl savodxonlikni rivojlantirish, badiiy tafakkurni yuksaltirish, estetik va emotsional sezgirlikni o'stirish orqali ijtimoiy hayotda zarur bo'lgan bilimlarni egallash ulardan kundalik hayotida

foydalanishni o'rgatishdan iborat.

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha Rasm fanini o'qitishning asosiy vazifasi:

tasviriy va amaliy san'at asarlarini badiiy hunarmandchilikni me'morchilik va dizayn san'atiga oid tarixiy namunalarni hamda zamonaviy san'at asarlarini tahlil qilishga va amaliy faoliyatda qo'llashga o'rgatish.

Naturani xarakterli jihatlarini ko'ra olishga tahlil qilishga va tasvir yoki haykalni ishlash bosqichlarini ketma – ketlikda to'g'ri bajara olishga o'rgatish.

Rasm fanidan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilariga qo'yiladigan malaka talablari

1. Naturaning harakatli jihatlarini kuzatish tahlil qilish va ifodalay olish kompetensiyasi

B1+

ish joyini to'g'ri tashkil eta oladi;

tasvirni qog'oz yuzasiga to'g'ri joylashtira oladi;

tasvirni ishlashda asosiy va hosila ranglardan to'g'ri qo'llay oladi;

sodda naturalarning shakl tuzilishi, rangi, o'lcham nisbatlari, fazoviy holatlarini kuzatadi va tahlil qiladi.

2. Badiiy asarni tahlil qilish kompetensiyasi

B1+

O'zbekiston hamda jahon tasviriy san'at asarlarini badiiy tahlil qiladi tasviriy san'atning janrlarini oqim va yo'nalishlarini farqlay oladi;

tasvir ishlash bosqichlariga amal qila oladi;

naturaning asosiy qismi mayda bo'laklarining o'zaro munosibligini farqlay oladi;

tasviriy san'at asarlarining ifodalik vositalarini biladi va ularga amal qila oladi.

Chizmachilik fani

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha chizmachilik fanini o'rganish bosqichlari

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Chizmachilik fanidan chuqurlashtirilgan akademik litseylar aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha bitiruvchilari	B1+	Chizmachilik fanini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Chizmachilik fanini o'qitishning maqsad va vazifalari

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha chizmachilik fanini o'qitishning asosiy maqsadi – o'quvchilarning hayotiy tasavvurini amaliy faoliyatda ifodalash orqali tafakkurni o'stirish, murakkab texnik chizmalarni

bajarishga, o'qitishga va o'z fikrini grafik tasvirlar vositasida ifoda etishga o'rgatishdan iborat.

Akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha CHizmachilik fanini o'qitishning asosiy vazifasi:

chizmalar chizish va chizmani o'qish qoidalariga amal qilish, grafik tafakkurni hayotda qo'llay olish layoqatini shakllantirish;

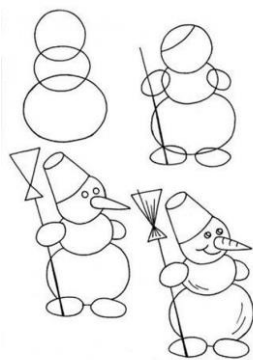
texnik ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish;

chizmachilikda qo'llaniladigan termin va tushunchalardan, sodda elektron dasturlardan amaliyotda qo'llashga o'rgatish;

texnika va texnologiyalarning takomillashib borishini hisobga olgan holda ongli ravishda kasb tanlashga yo'naltirish;

chizmachilik ish qurollaridan to'g'ri foydalanish va chizmani ketma-ketlikda to'g'ri bajarishda tayanch va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishdan iborat.

Chizmachilik fanidan akademik litsey aniq fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilariga qo'yilgan malaka talablari

1. Chizmachilikda qo'llaniladigan atama va tushunchalarni bilish va qo'llay olish kompetensiyaci grafik tasvirlar, jihozlar, standart shriftlar, geometrik yasashlar, tutashmalar, egri chiziqlar, ko'rinishlar, geometrik proektsiyalari, ko'pyoqliklarning yoyilmalarini bir-biridan ajrata oladi;

detal modellarini konstruksiyalay oladi;

yaqqol tasvirlar, aksonometrik proektsiyalar, eskiz va texnik rasmni chiza oladi.

B1+

Kesim qirqim shartlilik va soddalashtirish loyihalash elementlari boltli va shpilyalkalar birikmalar oddiy yig'ish chizmalarini tuzadi va o'qiy oladi.

Sodda buyumlarni konstruksiyalay oladi, kinematik radio va elektrik sxemalarni ko'ra oladi, chizmalarni chiza oladi ular haqidagi fikrlarni og'zaki va yozma bayon eta oladi.

2. Ish qurollaridan to'g'ri foydalanish va chizmani ketma-ketlikda to'g'ri bajarish kompetensiyasi

CHizmalarni taxt qilish chizma shriftlarini qoidalar asosida chizish geometrik yasashlarni bajarish proektsion chizmalarni chizish aksonometrik proektsiyalarni yasash hamda detalning eskizi va texnik chizmani bajarish jarayonlarini ish qurollaridan to'g'ri foydalana oladi.

B1+

Kesim qirqim chizmalarni to'g'ri tasvirlay oladi.

Tarkibida loyihalash elementlari bo'lgan chizmalarni bajara oladi.

Boltli va shpilyalkali hamda sodda buyumlarning konstruksiyalarini chizishda sxemalarni ko'rish, chizmalarni bajarishda ish qurollaridan to'g'ri foydalana oladi.

Geografiya fani

Akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha geografiya fanini o'rganish bosqichi

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Biologiya fani chuqurlashtirilgan akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari	B1+	Geografiya fanini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Geografiya fanini o'qitishning maqsad va vazifalari:

-Jahonning siyosiy xaritasi, jahon mamlakatlarining tabiiy resurslari, jahon aholisi va uning tarkibi, dinamikasi, jahon sanoati va uning tarkibi, jahon sanoati va uning tarmoqlari geografiyasi, jahon qishloq xo'jaligi geografiyasi, jahon turizmi, jahonning regional tavsifi haqida bilimlar hosil qilish;

-O'zbekistonning iqtisodiy geografik o'rni, tabiiy sharoiti va tabiiy resurslari, sanoati, sanoat tarmoqlari, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish sohalari, transporti, iqtisodiy geografik rayonlashtirilishi, iqtisodiy geografik rayonlari va ularning ma'muriy birliklari haqida bilimlarni shakllantirish.

-Geografik qobiqning tarkibiy qismlari litosfera, atmosfera, gidrosfera, biosfera haqida umumiy ma'lumotlar va ularda ro'y beradigan hodisalar, ularning xususiyatlari haqidagi bilimlar berishdan iborat.

-Materiklarning geografik o'rni, o'rganish tarixi, geologik tuzilishi, relyefi, iqlimi, ichki suvlari, tabiat zonalari, aholisi, tabiiy geografik o'lkalari haqida bilimlar berish;

-Okeanlarning asosiy xususiyatlari, geografik o'rni, geologik tuzilishi, okean tubi yotqiziqlari, iqlim mintaqalari, suvining xususiyatlari, sho'rli haqida bilimlar berish

-O'rta Osiyoning o'ziga xos xususiyatlari, aholisi, siyosiy xaritasi, iqlimi, ichki suvlari, tuproqlari, o'simliklari, hayvonot dunyosi, tabiat zonalari, tabiiy geografik rayonlashtirilishini o'rgatish

-Geografik xaritalar, ularning turlari, shartli belgilari, atlaslar, globus haqida tushunchalar hosil qilish. Xartalardagi xatoliklar, xarita andazalarini tushuntirish. Topografik xaritalar, ularning shartli belgilari va ulardan foydalanish haqida bilimlar berish;

-Mahalliy va mintaq vaqti, taqvimlar haqida bilimlar shakllantirish;

-O'zbekistonning geografik o'rni, geologik tuzilishi, relyefi, iqlimi, suvlari, tuproq, o'simlik, hayvonot dunyosi, tabiiy geografik rayonlashtirilishi, tabiiy geografik okruglari haqida bilimlar berish

-Geotizmlar, ularning pog'onasimonligi, landshaft va uning morfologik qismlari, antropogen landshaftlar haqida bilimlar berish

-Geografik ekspertiza, monitoring, geografik baholash, geografik prognoz to'g'risida bilimlar berish

-Dunyoning geosiyosiy vaziyati, geosiyosiy jarayonlar, O'zbekistonning geosiyosiy o'rni va munosabatlari haqida bilimlar hosil qilish;

- inson va tabiat munosabatlarining geografik asoslarini o'rgatish;

- o'quvchilarda tabiatdan foydalanishda geografik bilimlarni qo'llay olish bo'yicha ko'nikma va tajriba hosil qilishdan iborat.

O'quvchilarning o'quv faoliyati natijalariga qo'yiladigan talablar

-Jahon mamlakatlarining boshqaruv shakllari, davlat tuzilishi, malakatlarning joylashgan o'rni, iqtisodiy taraqqiyot darajasiga ko'ra turlari haqida tushunadi;

-Jahon tabiiy resurslarining noekis tarqalganligi, ulardan foydalanish, zaxiralari haqida tushunchalar shakllanadi;

-Jahon xo'jaligi va uning tarmoqlari, jahon xo'jaligiga fan-texnika inqilobining ta'sirini biladi;

-O'zbekiston iqtisodiyotining tuzilishi, uning sanoat tarmoqlari, qishloq xo'jaligi, transporti, tashqi iqtisodiy aloqalari to'g'risida bilimlar shakllanadi;

-O'zbekistonning iqtisodiy geografik rayonlashtirishning ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyatini tushunadi, O'zbekistonning iqtisodiy geografik rayonlari haqida bilimlarga ega bo'ladi;

-Geografik qobiqning tarkibiy qismlarini, uning vertikal va gorizontall tuzilishini tushunadi;

-Dunyo okeani va uning qismlari, xususiyatlarini biladi;

-Materiklarning asosiy xususiyatlari, o'rganish tarixi, geologik tuzilishi, relyefi, iqlimi, ichki suvlari, tabiat zonalari, aholisi, tabiiy geografik o'lkalari haqida bilimlarga ega bo'ladi;

-O'rta Osiyoning geografik o'rni, chegaralari, aholisi, siyosiy xaritasi, iqlimi, ichki suvlari, tuproqlari, o'simliklari, hayvonot dunyosi, tabiat zonalari, tabiiy geografik rayonlashtirilishini biladi;

-Xaritalar, ularning turlari, shartli belgilarini biladi. Xaritalardan foydalanishda amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladi;

-O'zbekistonning geografik o'rni, geologik tuzilishi, relyefi, iqlimi, suvlari, tuproq, o'simlik, hayvonot dunyosi, tabiiy geografik rayonlashtirilishi, tabiiy geografik okruglari haqida bilimlar shakllanadi;

-Yerning ichki tuzilishi va uning asosiy o'lchamlari: og'irligi, shakli, o'lchamlarini, Yerning o'z o'qi va Quyosh atrofida aylanishining geografik oqibatlarini biladi;

-Geotizmlar, ularning pog'onasimonligi, tabiiy va antropogen landshaftlar haqida bilimlar shakllanadi;

-Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va tabiatni muhofaza qilish bo'yicha xulosalar chiqara oladi;

-Dunyodagi geosiyosiy jarayonlarni tushunadi, ularning O'zbekistonga ta'sirini baholay oladi.

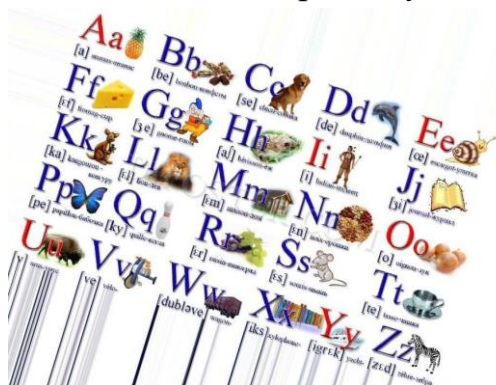
Chet tili fani
(barcha ta'lim olish tillari bo'yicha)

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Chet tili chuqurlashtirib o'qitiladigan ta'lim yo'nalishlari bitiruvchilari	B1+	Chet tilini o'rganishning kuchaytirilgan mustaqil boshlang'ich darajasi
O'rta maxsus ta'lim	Ikkinchi chet tili	B1	Chet tilini o'rganishning mustaqil boshlang'ich darajasi
O'rta maxsus ta'lim	Chet tili chuqurlashtirib o'qitilmaydigan ta'lim yo'nalishlari bitiruvchilari	B1	Chet tilini o'rganishning mustaqil boshlang'ich darajasi

Mazkur malaka talabi asosida chet (ingliz, frantsuz, nemis va boshqa tillar) tillari bo'yicha ta'lim muassasasi xususiyatlarini inobatga olgan holda davlat attestatsiyasi uchun nazorat-baholash ko'rsatkichlari, o'quv dasturlar ishlab chiqiladi va tegishli vazirliklarning buyruqlari bilan tasdiqlanadi.

Chet tilini o'qitishdan ko'zlangan maqsad va vazifalar

O'zbekiston Respublikasida ta'limning barcha bosqichlarida chet tilini o'qitishning asosiy maqsadi o'rganuvchilarning turli madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishdan iborat.

Chet tili kommunikativ kompetensiyasi – o'rganilayotgan chet tili bo'yicha egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo'llash qobiliyatidir.

Ushbu hujjatda kompetensiyalar quyidagi guruhlariga ajratiladi:

Lingvistik kompetensiya til materiali (fonetika, leksika, grammatika) haqida bilimlar va nutq faoliyati turlari (tinglash, gapirish,

o'qish va yozish) bo'yicha ko'nikmalarni egallashni nazarda tutadi.

Sotsiolingvistik kompetensiya so'zlovchining biror bir nutqiy vaziyat, kommunikativ maqsad va xohish-istagidan kelib chiqqan holda kerakli lingvistik shakl, ifoda usulini tanlash imkonini yaratadi. Sotsiolingvistik kompetensiya ijtimoiy-madaniy kompetensiyani o'z ichiga olib, autentik nutqning milliy xususiyatlarini: o'zi yashayotgan mamlakatning urf-odatlarini, qadriyatlarini, marosimlari va boshqa milliy-madaniy xususiyatlarni bilish hamda tili o'rganilayotgan mamlakat bilan taqqoslagan holda taqdim eta olish qobiliyatini ko'zda tutadi.

Pragmatik kompetensiya o'rganilayotgan chet tilida kommunikativ vaziyatda tushunmovchiliklar paydo bo'lganda takroran so'rash, uzr so'rash va

hokazolar orqali murakkab vaziyatlardan chiqib keta olish qobiliyatini nazarda tutadi. Mazkur malaka talablarida diskurs kompetensiyasi pragmatik kompetensiya tarkibiga kiritildi. Mazkur kompetensiya ogʻzaki yoki yozma nutqda fikrlarni tegishli til vositalari orqali ifodalashni nazarda tutadi. Diskurs kompetensiyasi ogʻzaki yoki yozma nutqdagi izchillikni taʼminlashda lingvistik signallarni tushunish va interpretatsiya qilish koʻnikmalarini nazarda tutadi.

Chet tili boʻyicha B1+ daraja bitiruvchilari tayyorgarligi darajasiga qoʻyiladigan talablar

Til materiallari	Bilish va bajara olish
Talaffuzni	Darak, soʻroq, boʻlishsiz, buyruq gaplarda ritm va intonatsiyani toʻgʻri qoʻllay oladi, gapni maʼno boʻlaklariga ajrata oladi. Taqdimotlar va muhokamalarda taʼkid maqsadida urgʻu va intonatsiyadan foydalana oladi. Chet tilining asosiy variantlarini ajrata oladi.
Leksika	Oʻz mutaxassisligiga oid leksikani ajrata oladi va qoʻllay oladi. Oʻz ixtisosligi doirasi va boshqa sohalarda soʻz tuzilishi unsurlarini (qoʻshma soʻzlar, prefikslar, suffikslar, soʻz oʻzagi) taniy oladi va tushuna oladi.
Grammatika	Kommunikativ maqsadlarda zarur boʻlgan chet tili grammatikasining barcha asosiy elementlarini ajrata oladi va ulardan toʻgʻri foydalana oladi.
Nutq faoliyati turlari	Bilish va bajara olish
Tinglab tushunish	Oʻz mutaxassisligi doirasidagi suhbatni tushuna oladi. Oʻz qiziqishlari doirasidagi tele yoki radio dasturlar va boshqa manbalarni tinglab, asosiy maʼlumotlarni tushuna oladi. Shaxsiy qiziqish, oʻqish yoki kasbga oid sohadagi ogʻzaki manbalarni tinglab, ham asosiy mazmuni, ham maxsus maʼlumotlarni anglay oladi. Til egasi bilan tanish va maxsus mavzuda muloqotga kirishganda uning aksariyat jihatlarini tushuna oladi.
Gapirish	Dialog Tanish kundalik va boshqa umumiy mavzularda maʼlum darajada oʻzida ishonch bilan maʼlumot almasha oladi, tekshira oladi va tasdiqlay oladi. Muammoni tushuntirib bera oladi va uni hal qilish yoʻllarini taklif qila oladi. Kutilmagan muloqot vaziyatlarida ishtirok eta oladi, tayyorgarliksiz suhbat va muhokamalarni olib bora oladi. Tanish mavzularda debatlar va muhokamalarda ishtirok eta oladi. Muhokamalar jarayonida mavhum mavzular va masalalarda oʻz fikrini ifoda qila oladi.

	Muhokama yoki suhbat mobaynida o'zgalar fikrini sharhlay oladi. Batafsil ko'rsatmalarga oid savollarga javob bera oladi. Savollar berib, tegishli sharhlar keltirib, intervyu olib bora oladi. Intervyu yoki maslahat berish mobaynida kerakli ma'lumotlarni bera oladi. Monolog Ommabop yoki ixtisoslikka oid mavzuda yaxshi tuzilgan taqdimot qila oladi. Qisqa hikoya, maqola yoki muhokama mazmunini qisqacha bayon qila oladi. O'z qarashlarini tushunarli va aniq ifodalay oladi.
O'qish	Kattaroq matnlarni o'qiy oladi, matnning turli qismlaridan tegishli ma'lumot yig'a oladi. Munozarali matnning xulosasini aniqlay oladi. Matn mazmunining asosiy g'oyasini ajrata oladi. Maxsus ma'lumot olish uchun nisbatan katta hajmdagi matnlarni o'qiy oladi. Maxsus ma'lumot olish, to'liq tushunish uchun qisqa gazeta maqolalarini, internet matnlari va boshqalarni o'qiy oladi.
Yozish	Suhbat paytida o'zi foydalanishi uchun etarli darajada aniq bo'lgan qaydlar qila oladi. O'z qiziqishlariga taalluqli mavzuda qisqa, sodda esse yoza oladi. Rasmiy xat, ish yuritish qog'ozlarini (ariza, rozilik xatlari, rezyume) yoza oladi. Tajriba, faoliyat va tadbirlar haqida talabga javob bera oladigan hisobotlarni yoza oladi. Loyiha ishi haqida qisqacha hisobot yoza oladi. Hikoya yoza oladi.

Chet tili bo'yicha B1 daraja bitiruvchilari tayyorgarligi darajasiga qo'yiladigan talablar

Til materiallari	Bilish va bajara olish
Talaffuzni	Darak, so'roq, bo'lishsiz, buyruq gaplarda ritm va intonatsiyadan foydalana oladi, gapni ma'no bo'laklariga qisman ajrata oladi. Taqdimotlar va muhokamalarda ta'kid maqsadida urg'u va intonatsiyadan foydalana oladi. Chet tilining asosiy variantlarini ajrata oladi.
Leksika	O'z mutaxassisligiga oid leksikani ajrata oladi va qo'llay oladi. O'z ixtisosligi doirasi va boshqa sohalarida so'z tuzilishi unsurlarini (qo'shma so'zlar, prefikslar, suffikslar, so'z o'zagi) taniy oladi va tushuna oladi.
Grammatika	Kommunikativ maqsadlarda zarur bo'lgan chet tili

	grammatikasining barcha asosiy elementlarini ajrata oladi va ulardan to‘g‘ri foydalana oladi. Grammatik qoidalarni og‘zaki va yozma nutqda to‘g‘ri qo‘llay oladi.
Nutq faoliyati turlari	Bilish va bajara olish
Tinglab tushunish	Ommabop tanish mavzulardagi aniq normativ nutqning asosiy ma’nolarini tushuna oladi. Kasb-hunarga oid mavzulardagi aniq normativ nutqning asosiy ma’nolarini tushuna oladi. Shaxsiy qiziqish yoki kasbga oid kundalik voqealar va dasturlar haqidagi teleradio yangiliklar sekin, biroq ravon gapirilganda ularning asosiy mazmuni va g‘oyasini tushuna oladi. Batafsil yozishga yo‘riqnomalar yoki ko‘rsatmalarni tushuna oladi va ularga amal qila oladi. Tanish mavzudagi muhokamaga kirisha oladi.
Gapirish	Dialog Sayohat mobaynida yoki kasbiy sohada vujudga kelishi mumkin bo‘lgan aksariyat vaziyatlarda muloqot qila oladi. Tanish, shaxsiy qiziqishlarga oid yoki kundalik mavzularda tayyorgarliksiz suhbatga kirisha oladi. Ham ommabop, ham kasb-hunarga oid masalalar bo‘yicha ma’lumot oladi va bera oladi hamda fikr almasha oladi. Keng miqyosdagi his-tuyg‘ular va hissiyotlar, masalan g‘amginlik, baxtiyorlik, mamnuniyat, hayratlanishni ifoda qila oladi va ularga javob qaytara oladi. Mavzu bo‘yicha suhbat yoki muhokamada qatnasha oladi. Sayohat, xarid, bank va boshqa umumiy kundalik yoki mehnat faoliyatiga oid vaziyatlardagi yumushlarni samarali uddalay oladi. Yo‘riqnomalar yoki ko‘rsatmalarni tushunib, ularga amal qila oladi. Rasmiy suhbatda, masalan ishga joylashish yoki stependiya olish uchun bo‘ladigan suhbatda oldindan kutsa bo‘ladigan savollarga javob bera oladi. Yuzma-yuz muloqotda yoki telefon orqali uchrashuv yoki tadbir vaqti va joyini rejalashtira oladi. Kasb-hunarga oid mavzudagi savollar bera oladi va ularga javob qaytara oladi. Monolog Ixtisoslikka oid yoki boshqa tanish mavzularda qisqa, mantiqiy fikrlar bilan bog‘langan taqdimot qila oladi. Tanish vaziyatlar va mavzularni sodda tasvirlab, ular haqida bevosita axborot bera oladi. Voqea-hodisalar va tadbirlar tafsilotlarini bog‘lay oladi.

	Orzu-umidlar, xohish-istak va rejalarni tasvirlay oladi. Ommaga e'lon yoki taqdim qilish jarayonida rejalar yoki chora-tadbirlarni tasvirlay oladi. Sodda iboralar yordamida masala yoki dalil va sabablarni keltira oladi.
O'qish	Ixtisoslik sohalarida faktlarga asoslangan murakkab bo'lmagan matnlarni to'liq tushuna oladi. Kundalik va asosiy kasb-hunarga oid hujjatlardagi, masalan, xabarlar, qisqa rasmiy hujjatlardagi tegishli ma'lumotlarni topa oladi va tushuna oladi. Gazeta va internet matnlari va boshqa manbalardagi tegishli fikrlarni tushuna oladi. Asbob-uskunalar va qurilmalarni ishlatish va ekspluatasiya qilish bo'yicha yozma yo'riqnomalarni tushunib, ularga amal qila oladi. Ommaviy matnlarni muhokama qilishni nazarda tutgan holda asosiy fikrlarini tushuna oladi.
Yozish	Shaxsiy va kasbiy kontekstlarda qaydlar va xabarlar yozib, ularning shoshilinchligi, muhimligi yoki zarurligini ifodalay oladi. Malaka talabi formatga asoslangan qisqa kasbga oid hisobotlar yoza oladi. Mehnat amaliyoti tajribasiga oid oddiy hisobotlarni yoza oladi. Ish joyi bilan bog'liq masalalar va vujudga keladigan vaziyatlar bo'yicha oddiy hisobotlar yoza oladi. Rezyume va tavsiya xatlarini yoza oladi.

Ona tili fani
(barcha ta'lim olish tillari bo'yicha)

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Ona tili fanidan chuqurlashtirilgan akademik litseylar ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha bitiruvchilari	B1+	Ona tili fanini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Ona tili fanini o'qitishning maqsad va vazifalari

Ona tili fanini o'qitishning asosiy maqsadi – o'z fikrini og'zaki va yozma tarzda to'g'ri va ravon bayon qiladigan, kitobxonlik madaniyati shakllangan, mustaqil va ijodiy fikrlay oladigan, o'zgarlar fikrini anglaydigan, muloqot va nutq madaniyati rivojlangan shaxsni kamol toptirishdan iborat.

Ona tili fanini o'qitishning asosiy vazifasi:

o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'zgarlar fikrini anglashga, o'z fikrini og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon qila olishga qaratilgan nutqiy kompetensiyani rivojlantirish;

o'quvchilarda grammatikaga oid o'zlashtiriladigan bilimlarni (fonetika, orfoepiya, leksikologiya, so'zning tarkibi, so'z yasalihi, morfologiya, sintaksis, yozuv va imlo, tinish belgilari, nutq uslublari, stilistikaga oid tushunchalarni) rivojlantirish;

ona tilining keng imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda to'g'ri va ravon bayon eta olishni rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish;

o'quvchiga ona tilini o'qitish orqali shu tilda egallanadigan nutqiy faoliyatning asosiy to'rt turi bo'yicha har bir bosqichda taqozo etiladigan malaka va ko'nikmalar me'yori rivojlantirish, o'qish hamda mehnat jarayonida, oila va jamoat joylarida yuzaga keladigan turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikr almasha olish va fikr bayon eta bilish, eshitilgan materialni idrok etish, yozma manbalarni o'qish orqali axborot olish, voqea-hodisalarga o'z munosabatini bildirish tarzida muloqotga kirishish malakasini egallab borish dinamikasini shakllantirishdan iborat.

Ona tili fanidan akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha (barcha ta'lim olish tillari bo'yicha) bitiruvchilariga qo'yilgan malaka talablari

1. Nutqiy kompetensiya (*tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish*):

B1+

Tinglab tushunish

tinglangan nutkni kommunikativ sifatlariga ko'ra baholay oladi;

ma'no ko'chish yo'llarini farqlaydi, matndagi o'rnini tahlil qiladi;

ona tilining boyish manbalarini, tarixiy, eskirgan, arxaik va yangi so'zlarni farqlaydi, nutqda ulardan to'g'ri foydalanadi;

so'zning ma'no va shakl munosabatlarini farqlaydi, nutqda to'g'ri qo'llaydi;

gap bo'laklarining odatiy tartibi, o'zgargan (inversiyaga uchragan) tartibini, ma'nodagi o'zgarishlarni farqlaydi va nutqda ulardan to'g'ri foydalanadi;

uyushiq va ajratilgan bo'laklar, undalma va kiritmalar ohangiga rioya qiladi va ularning uslubiy ahamiyatini farqlagan holda nutqiy vaziyatlarda to'g'ri qo'llaydi;

ifoda maqsadiga ko'ra gap turlari uslubiyatini, ulardagi o'ziga xos ifodalarni farqlaydi, nutqda to'g'ri qo'llaydi;

nutqiy vaziyatlarda qo'shma gap turlaridan va ko'chirma gaplardan o'rinli va to'g'ri foydalanadi, tinish belgilarini qo'llaydi;

tinglanganlari asosida xulosa qila oladi va xulosani dalillar bilan asoslay oladi;

tinglash jarayonida mazmunni tushunishdagi to'siqlarni anglaydi va bartaraf eta oladi.

Gapirish

nutqini ifodali va ravon, mazmunli va ta'sirchan ifoda eta oladi, leksik, grammatik va stilistik me'yorlarga amal qiladi, nutqda

mantiqiy urgʻuni oʻrinli va toʻgʻri qoʻyadi;

oʻzbek adabiy tili meʼyorlariga amal qilgan holda turli nutqiy vaziyatlarda ravon soʻzlaydi;

matnda nutq uslubining qanday qoʻllanganini, har bir soʻz, soʻz birikmasi va gap shaklining qanday maʼno tashiyotganini, nega aynan shu soʻz, birikma yoki gap qoʻllanganini, matn tuzilishi va uning tarkibiy qismlarini bogʻlovchi vositalarning vazifasini tushunadi;

ibora (idioma)lar, maqol va aforizmlarning matnga qoʻshadigan hissasini aniqlaydi;

matn mazmuniga mos sarlavha(lar)ni topadi;

xulosa chiqarish, xulosani matnda berilgan hodisaga bogʻlaydi;

matnning yozilishidan qanday maqsad koʻzlanganini, qaysi toifadagi oʻquvchiga moʻljallanganini, qanday kontekstda yozilganini biladi va bu bilimni matnni yaxshiroq tushunish uchun qoʻllaydi;

har qanday mavzu yuzasidan ozaki nutq tayyorlay oladi, mavzudan chetlashmagan holda fikr va gʻoyalarini ifodalab muloqotga kirisha oladi.

Oʻqish

turli janrdagi matnlarni ifodali hamda taʼsirchan oʻqiydi, ulardagi uslubiy vositalarning ahamiyatini his qiladi;

oʻzbek tiliga xos boʻlgan ibora(idioma)lar maqol va aforizmlarning matnga qoʻshadigan hissasini aniqlaydi;

axborot matnlari(ilmiy va ommabop maqola, yoʻriqnoma, grafik tasvir va jadvallar, tahliliy va tanqidiy matnlar, qiyoslash matnlari)ning muhim va nomuhim jihatlarini ajratadi, xatboshilarni aniqlaydi;

gapning ifoda maqsadi va his-hayajonning ishtirokiga koʻra turlarini, sodda va qoʻshma gaplarni ohangiga muvofiq oʻqiydi;

turli matnlar(yoʻriqnoma, reklama matnlari)ni oʻqib tushunadi va munosabat bildiradi;

muallifning matnning muayyan qismlarini (voqeani boshlash yoki tugatish) yaratish boʻyicha tanlovi (komedik, tushkun, fojiali), matnning umumiy tuzilishi va mazmuniga, estetikasiga qanday hissa qoʻshganini tahlil qiladi;

turli davrlarda bir xil mavzuda yozilgan matnlarni qiyoslaydi;

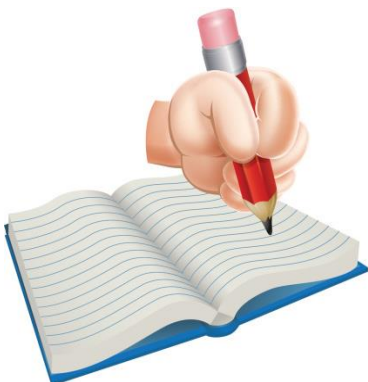
muallif tomonidan yaratilgan topilmalarni (yangi soʻzlar, birikmalar) aniqlaydi va ularga munosabat bildiradi;

dramatik va sheʼriy parchalardagi soʻzlarning ohang va mazmunga taʼsirini aniqlaydi;

xulosa chiqarishi, xulosani matnda berilgan hodisaga bogʻlagan holda yozma va audio shakllarini taqqoslab maʼnodagi oʻzgarishlar haqida fikr yuritadi.

Yozish

fikr ifodasida qoʻshma gapdan foydalanadi, bir fikrni turli shaklda ifodalaydi;

ijodiy va badiiy matnlar yaratadi;

turli maqsad va turli auditoriyaga mo'ljallangan turli uslubdagi matnlarni yozadi, xususan, biror narsani tushuntirish yoki ma'lum narsa yoki hodisa haqida ma'lumot etkazish uchun yozadi;

yozma nutqda grammatik, punktuatsion va imlo qoidalariga rioya qiladi;

o'zi foydalanishi uchun etarli darajada aniq bo'lgan qaydlar qiladi;

ish qog'ozlari (e'lon, tabriknoma, taklifnoma, tushuntirish xati, tarjimai hol, ariza, tavsifnoma, tavsiyanoma, tilxat, dalolatnoma, ishonchnoma, yo'riqnoma, shartnoma, buyruq, buyruqdan ko'chirma)ni to'g'ri yozadi;

imlo va uslubiy qoidalarga rioya qilgan holda to'g'ri, izchil, o'z fikr va hissiyotlarini ifodalaydi, shuningdek, biror ma'lumotni etkazish uchun 25-30 ta gapdan iborat matn yozadi;

drabllarni g'oyani saqlagan holda qayta kengaytirib yozadi;

xatboshiga rioya qiladi.

Lingvistik malaka

(fonetika, imlo, so'z yasalishi, morfemika, leksikologiya, o'zbek leksikografiyasi morfologiya, sintaksis):

Fonetika

nutq tovushlarining ma'no farqlash vazifasini anglaydi va izohlaydi;

fonetik hodisalar (tovush tushishi, tovush orttirilishi, tovush almashishi)ni biladi va izohlaydi;

ohang va urg'uni biladi va qo'llaydi.

Imlo me'yorlari

harflar imlosini biladi va yozma nutqda to'g'ri qo'llaydi;

asos va qo'shimchalar imlosini biladi va yozma nutqda to'g'ri qo'llaydi;

so'zlarni qo'shib, ajratib va chiziqcha bilan yozish, bosh harflar imlosi hamda ko'chirish qoidalariga amal qiladi.

So'z yasalishi

so'z yasalishi, so'z yasash tuzilishi (tarkibi), so'z yasash usullarini farqlaydi, va nutkida to'g'ri qo'llaydi;

so'z yasash jarayonida ro'y beradigan o'zgarish turlarini farqlaydi;

badiiy matn ustida ishlaydi, undagi yasama so'zlarni topadi, so'z yasalishi bo'yicha tahlil qiladi.

Morfemika

so'zlarning morfem tarkibi, asos va qo'shimchalar, qo'shimchalarning ma'no vazifasiga ko'ra turlarini farqlaydi;

old qo'shimchalar va ularning xususiyatlarini matn orqali sharhlaydi;

qo'shimchalardagi shakldoshlik, ma'nodoshlik, zid ma'nolilik hodisalarini matn turlarida farqlaydi;

nutkda asosdosh so'zlardan foydalanadi.

Leksikologiya

sinonimlar, sinonimik qatordagi uslubiy farqlarni tushunadi va to'g'ri qo'llaydi;

omonim, antonim, paronimlarni farqlaydi, ularni nutqda to'g'ri qo'llaydi;

so'zning ko'p ma'noliligi, o'z va ko'chma ma'nolarni farqlaydi, ko'chma ma'noni hosil qiluvchi birliklarni nutqda to'g'ri qo'llaydi.

O'zbek leksikografiyasi

o'zbek leksikografiyasi (lug'atshunoslik), entsiklopedik (qomusiy) va filologik lug'atlarning o'ziga xosligini, turlarini anglaydi, ulardan to'g'ri foydalanadi;

reklama matnlarida til birliklarini to'g'ri qo'llaydi.

Morfologiya

so'zni tarkibiy qismlarga ajratadi, asos va qo'shimchalarni, tub va yasama so'zlarni farqlaydi, qo'shimchalarning shakldosh, ma'nodosh, zid ma'noliligini biladi, nutqida qo'llaydi;

mustaqil so'z turkumlari (ot, sifat, son, fe'l, ravish, olmosh), ularning ma'no turlarini o'zaro farqlaydi, uslubiy xususiyatlarini tushunadi hamda nutqda to'g'ri qo'llaydi;

yordamchi so'z turkumlari (bog'lovchi, ko'makchi, yuklama)ni o'zaro farqlaydi, ularning uslubiy xususiyatlarini tushunib izohlay oladi hamda nutqda to'g'ri qo'llaydi;

alohida so'z turkumlari (modal, taqlid va undov so'zlar)ni o'zaro farqlaydi, ularning uslubiy xususiyatlarini tushunib izohlay oladi hamda nutqda to'g'ri qo'llaydi.

Sintaksis

so'z birikmasi, gap va uning turlarini farqlay oladi va nutqida to'g'ri qo'llaydi; gap bo'laklarining o'zaro bog'liqligini, tartibini tushunadi va nutqda to'g'ri qo'llaydi;

sintaktik birliklarni farqlaydi va nutqda to'g'ri qo'llaydi;

tinish belgilarini to'g'ri qo'llaydi.

Adabiyot fani

Akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha (barcha ta'lim olish tillari bo'yicha) adabiyot fanini o'rganish bosqichlari

Ta'lim bosqichi	Bitiruvchilar	Malaka darajasi	Daraja nomlanishi
O'rta maxsus ta'lim	Adabiyot fani chuqurlashtirilgan akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari	B1+	Adabiyot fanini o'rganishning kuchaytirilgan umumiy darajasi

Adabiyot fanini o'qitishning maqsad va vazifalari

Akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha adabiyot fanini o'qitishning asosiy maqsadi:

milliy hamda jahon adabiyotining nodir namunalarini o'qitish orqali o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy dunyosi, adabiy-estetik didini shakllantirish hamda ularda mustaqil fikrlash, obrazli tafakkurga oid bilim, ko'nikma, malakalarni hosil qilish va rivojlantirish;

o'quvchilarni badiiy adabiyotga qiziqtirish, asarlarni o'rgatish jarayonida olam va inson tabiati, milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar, shuningdek, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish orqali o'quvchilarning ma'naviyatini, dunyoqarashini kengaytirib, mustahkamlab borishdan iborat.

Akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha adabiyot fanini o'qitishning asosiy vazifalari:

o'quvchilarning og'zaki nutqi adabiy til me'yorlari asosida shakllanishi va rivojlanishini ta'minlash, nutqiy kompetensiyani o'stirish;

yozma nutqda yuksak savodxonlik, adabiy til me'yorlariga rioya etish, uslubiy rang-baranglikdan foydalana olish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish hamda adabiyot fanining mazmunidan kelib chiqqan holda o'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat.

Adabiyot fanidan akademik litsey ijtimoiy-gumanitar fanlar ta'lim yo'nalishi bo'yicha bitiruvchilariga qo'yiladigan malaka talablari

1. Adabiy-nutqiy kompetensiyalar (*tinglab tushunish, fikrni og'zaki bayon qilish, o'qish, fikrni yozma bayon qilish*).

B1+

o'zbek mumtoz adabiyoti namunalarining janr xususiyatlarini ajratadi;

musiqqa va rang-tasvir asari zamiridagi badiiy jozibani his qiladi va uni so'z bilan ifodalaydi;

adabiyot va uning muayyan davri, janri haqida keng tushuncha, tasavvurlarni tushuntiradi;

badiiy matn turlari (hikoya, she'r, drabl, drama)ning shakli va mazmuniy xususiyatlarini farqlay oladi, matn tuzilishiga xizmat qiluvchi grammatik vositalarning vazifasini tushunadi;

ijodiy fikrlaydi, jo'yali gapirish texnikasiga rioya qiladi;

she'rlarni yoddan ifodali o'qiydi, dramatik asarlardan parchalar ijro etadi, bunda til vositalarining mazmunini anglaydi, ohang, ovoz past-balandligi, to'xtam(pauza)dan o'rinli foydalanadi;

munozaralarda ishtirok etadi, aytilganlarni umumlashtiradi va xulosalaydi.

asarlarga insho, annotatsiya, taqriz, esse, kichik xabar, lavhalar yozadi.

2. Badiiy asarni tahlil qilish kompetensiyasi

B1+

o'zbek mumtoz adabiyoti namunalarini ifodali o'qiydi, janr xususiyatlarini, she'riy san'at turlarini ajratadi;

ikkilamchi g'oyalar asarning asosiy g'oyasini ochib berishga qay darajada xizmat qilayotganini tushuntirib beradi;

asar yaratilgan kontekstning (tarixiy, ijtimoiy, siyosiy, adabiy kontekst) asar g'oyasiga ta'sirini ko'rsatib beradi;

asarnig asosiy g'oyasi asar davomida qanday rivojlantirilganini (ochib berilganini) tahlil qiladi;

muallif qo'llagan tasviriy vositalar (o'xshatish, metafora, metonimiya, kinoya, sinekdoxa, allegoriya, ramz)ni topadi;

muallif tiliga xos ayrim leksik, gramatik va fonetik xususiyatlarni topadi hamda ushbu xususiyatlarning o'quvchiga ta'sirini tahlil qiladi;

notanish so'zlar ma'nosini lug'atlar yoki boshqa manbalar, shuningdek, kontekstdan aniqlaydi;

asar va uning turli talqinlari (masalan, multimediya talqinlari-audikitob, radiospektakl, san'atning boshqa turlaridagi talqinlari-kino, teatr, tasviriy san'at, monumental san'at)ni solishtirib, o'xshash va farqli jihatlarini topadi;

yozma nutqining ta'sirchanligini oshirish maqsadida badiiy tasvir vositlarini qo'llay oladi;

matnning izchilligini ta'minlash uchun so'zlar, grammatik qoidalar va strukturalarni to'g'ri qo'llay oladi;

asardagi asosiy va ikkilamchi obrazlarni sanab beradi.

5. Malaka talablari bajarilishini nazorat qilish

5.1. O'rta maxsus ta'lim sifatini nazorat qilish quyidagi usullarda olib boriladi:

- **Ichki nazorat** – Ta'lim muassasasi tomonidan amalga oshiriladi.

O'qitish sifatining ichki nazorati ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli davlat organi tasdiqlagan "Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi to'g'risida Nizom" asosida reyting-nazorat shaklida o'tkaziladi. Nazoratning reyting tizimi quyidagi nazorat tadbirlari o'tkazilishini ko'zda tutadi:

- **joriy nazorat** – og'zaki so'rov, kollokviumlar, seminarlar, yozma ishlar, laboratoriya ishlari, texnikaviy diktant, uy vazifasi va hokazo, ya'ni o'qituvchi o'z amaliyotida qo'llaydigan barcha so'rov turlarini o'z ichiga oladi.
- **oraliq nazorat** – fanning ma'lum bir qismi, bo'limi yakunlangandan so'ng o'tkaziladi. Oraliq nazoratning o'tkazilish tartibi, shakli ta'lim muassasasining ilmiy-pedagogik kengashi tomonidan belgilanadi.
- **yakuniy nazorat** – semestr tamom bo'lgandan keyin amalga oshiriladi. Yakuniy nazoratning o'tkazilish tartibi, shakli ta'lim muassasasining ilmiy-pedagogik kengashi tomonidan belgilanadi.

- **Tashqi nazorat** – O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 7 iyundagi 470-son qarori bilan tasdiqlangan “Davlat ta’lim muassasalari hamda nodavlat ta’lim tashkilotlarini attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan o‘tkazish tartibi to‘g‘risida Nizom” va amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar asosida amalga oshiriladi.
- **Davlat-jamoat nazorati** – ta’limni boshqaruvchi vakolatli davlat organi va u bilan kelishilgan holda jamoat tashkilotlari va kadrlarga talabgorlar tomonidan amalga oshiriladi.
- **Yakuniy davlat attestatsiyasi** – davlat imtihonlari topshirish bilan yakunlanadi.

5.2. O‘rta maxsus ta’lim muassasalari bitiruvchilariga o‘rta maxsus ta’lim to‘g‘risida davlat namunasidagi diplom beriladi hamda fanlar bo‘yicha o‘qitilgan soha ko‘rsatiladi.

Diplomlarga o‘zlashtirilgan umumta’lim, chuqurlashtirilgan va mutaxassislikka yo‘naltirilgan fanlar, soatlar hajmi va ular bo‘yicha baholar (reytinglar), shuningdek, bitiruvchining umumiy reytinggi va yakuniy davlat attestatsiyasining natijalari ko‘rsatilgan qo‘shimcha varaq ilova qilinadi.

Akademik litseyni tugatganlik to‘g‘risidagi diplom oliy ta’lim muassasasiga o‘qishga kirish hamda olingan bilimlarni mehnat faoliyatida ro‘yobga chiqarish huquqini beradi.

Tayanch soʻzlar:

standart;
malaka talablari;
rasmiy nashr;
akademik litseylar taʼlim faoliyati;
asosiy chuqurlashtirilgan fanlar;
kasbiy fanlar;
oʻzlashtirishi zarur va yetarli boʻlgan bilimlar mazmuni;
namunaviy oʻquv rejasi;
oʻquv majmualari va mavzulari;
malaka talabining bajarilishi ustidan nazorat;
taʼlim yoʻnalishlari;
bitiruvchilarga qoʻyiladigan talablar;
taʼlim mazmunining zarur va yetarli hajmi;
bilim, koʻnikma va malaka;
kompetensiya;
oʻquv jarayoni grafigi;
oʻquv yuklamalarining koʻlami;
umumtaʼlim fanlarining malaka talablari;
joriy nazorat;
oraliq nazorat;
yakuniy nazorat.